

Niko Hudelja je bil vrsto let lektor nemškega jezika na Oddelku za zgodovino na **Filozofski fakulteti** Univerze v Ljubljani. Ker je želel svojim študentom ponuditi čim več, je začel zbirati in urejati starinske nemške izraze ter jim iskati ustreznice v slovenskem jeziku. Svoje delo je opravljal zaneseno in temeljito in tako se je iz študijskih priročnikov (Nemški teksti I, II in III za študente zgodovine) sprva razvil Nemško-slovenski zgodovinski glosar (2010), ta pa je nato prerasel v slovar, ki v današnji obliki obsega okoli 40.000 gesel.

»Iskanje izgubljenega časa«

Bukla: Od kod ideja, da se boste lotili ustvarjanja slovarja? Kdaj ste se odločili za to in zakaj?

Hudelja: Lektorati nemškega jezika za nefilologe na **Filozofski fakulteti** v Ljubljani so imeli ob začetku mojega službovanja na tej ustanovi leta 1983 za seboj že dolgoletno tradicijo, žal pa ob tem področno usmerjenih študijskih pripomočkov za študente tedaj še ni bilo. Kot lektor nemškega jezika za nefilologe (zgodovinarje, umetnostne zgodovinarje in etnološke) sem se od vsega začetka soočal z nalogo študentom čim bolj sistematično posredovati osnove nemškega jezika in jih pri tem obenem intenzivno vpeljati v jezik stroke. Tako sem delo za pričujoči *Nemško-slovenski zgodovinski slovar* v določenem smislu načrtoval že ob pripravi študijskih priročnikov.

Bukla: Kateri viri so služili pri pripravi slovarja – stari dokumenti, ustno izročilo ...?

Hudelja: Besede v slovarju izvirajo iz številnih virov, od katerih naj tu navedem zlasti sodobno in starejšo strokovno literaturo, pisano in tiskano arhivsko gradivo, državne in deželne zakonike ter nemško in slovensko časopisje. Gradivo sem zbiral doma (strokovna literatura, digitalizirani arhivski dokumenti in časopisi) in »na terenu« (gradivo v arhivih).

Bukla: Slovarje po navadi izdeluje ekipa ljudi, vi pa ste se ga lotili kar sami. Kako to?

Hudelja: No, saj nisem bil čisto sam. Pri reševanju terminoloških problemov so mi z dragocenimi nasveti pomagali številni strokovnjaki (tudi moji bivši študenti), za kar se jim na tem mestu še enkrat iskreno zahvaljujem.

Bukla: Kako ste se odločili, katero besedo uvrstite v slovar in katere ne?

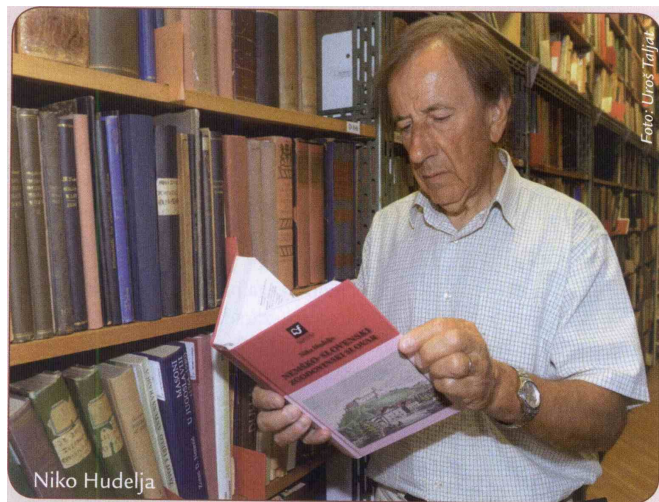
Hudelja: Vaše vprašanje zadeva eno od mojih najtežjih odločitev. Pri presoji glede uvrstitve posameznega izraza v geslovnik za slovar sem se načeloma ravnal po merilu pogostosti in relevantnosti posameznih besed, vendar pa sem vanj vključil tudi nekatere manj pogosto rabljene besede, saj so ravno takšne besede lahko odločilnega pomena za razumevanje besedila. Slovar poleg zgodovinske terminologije vključuje tudi besedje, ki bi ga bodisi zaradi determinologizacije bodisi zaradi širše rabe lahko opredelili že kot splošno. Na tem mestu velja poudariti, da je težko, skorajda nemogoče, razmejiti zgodovinsko terminologijo od terminologije zgodovini sorodnih disciplin, prav tako pa potegniti jasno mejo med zgodovinsko terminologijo in splošnim besedjem.

Bukla: Glede na to, da ne gre za popolnoma klasičen slovar, nas zanima, kako ste določili sistem navajanja in opisovanja pojmov?

Hudelja: V pomenskem razdelku geselskega članka pri številnih geslih opozarjam na večpomenskost, različne pomena pa med seboj ločujem s številkami. Praviloma navajam najprej splošni in nato še preneseni pomen. Z velikim veseljem sem v slovar pogosto vključil in z zvezdico označil arhaične slovenske prevodne ustreznike (npr. pri geslu *Lustzug* *zabavni vlak – za izletniški vlak). Znak $\hat{\circ}$ zamejuje geselsko besedo in hkrati opozarja, da geselski besedi sledijo podgesla (primeri rabe, kolokacije, stalne besedne zveze, zveze s funkcijski glagoli).

Bukla: Katere besede so bile trd oreh pri prevajanju oz. s čim ste si pomagali pri prevajanju?

Hudelja: Pri prvem oblikovanju slovarsko zasnovanega dvojezičnega priročnika je bilo treba premagati številne težave, včasih kar trmasto vztrajati

in se pri postavitvi slovenskih ustreznikov nemškim sprijazniti z dejstvom, da slovenski enojezični razlagalni slovar za področje zgodovine žal še ne obstaja in da strokovno izrazje posledično v marsikaterem primeru še ni pomenoteno. Slovar se osredotoča na besedišče preteklih treh stoletij, zato veliko število gesel tvorijo historizmi in arhaizmi, pa tudi že izginule besede. Pri geslih, za katera v sodobni slovenščini nisem našel ustreznikov, sem bil pripravljen uporabiti arhaične oblike (npr. pri geslu *Pflastermaut* – *städtische Pflastermaut* – *mestna tlakovnina). Uporabnik slovarja iz razlage v oklepaju izve, da gre za dajatev, ki so jo pobirali od voženj, ki so vodile v mesto. Slovenske ustreznike, h katerim sem se moral pogosto zateči in se danes ne uporabljajo več, sem našel npr. v prevodih zakonskih besedil in slovenskem časopisju tistega časa.

Bukla: Komu je slovar namenjen?

Hudelja: Pri pripravi vseh študijskih priročnikov me je vodila predvsem skrb za to, da bi študenti dobili ustrezno, področno usmerjeno znanje nemščine, ki je še posebej zaradi narave zgodovinske znanosti v našem okolju potrebno pri študiju zgodovine. Ker je slovar z vidika pomenskih polj dosegel visoko stopnjo raznovrstnosti, upam, da ga bodo razen poklicnih in ljubiteljskih zgodovinarjev lahko koristno uporabljali tudi predstavniki drugih zgodovinskih sorodnih disciplin.

Bukla: Iz vaših besed lahko sklepamo, da delo pri slovarju zahteva izjemno sistematičnega človeka. Kako je videti vaš delovni dan?

Hudelja: Moj delovni dan se kljub upokojitvi začneja v zgodnjih jutranjih urah. Po ogledu jutranjih poročil na različnih tujih televizijskih postajah se po navadi odpravim bodisi v Zgodovinski arhiv Ljubljana ali Arhiv Republike Slovenije bodisi v Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani. Branje arhivskega gradiva ali starih časopisov (predvsem v nemškem jeziku) mi omogoča podoživljanje preteklih dogodkov, je neke vrste »iskanje izgubljenega časa«. Zaradi svoje profesionalne »deformiranosti« sem manj pozoren na zgodovinska dejstva kot na jezikovna izrazna sredstva. Izraze, ki jih izpisujem dopoldne, popoldne doma vnašam v geslovnik, razmišljam o primernosti slovenskega prevodnega ustreznika in preverjam zgodovinska dejstva (marsikatero geslo namreč dopolnjujejo stvarni enciklopedični podatki). Zadnje leto pred izidom slovarja je bilo zelo turbulentno zaradi nenehnega korigiranja, dopolnjevanja, predvsem pa zaradi vedno znova porajajočih se dvomov. Izid slovarja pomeni vrnitev v strukturo dneva, kjer je nekaj več prostora tudi za druge prostostne aktivnosti. S delom bom seveda nadaljeval. V posebni datoteki se že kopičijo nova gesla ...